

MARSUM – PROTESTANTSE KERK NEDERLAND

Marsum betekent 'woonplaats op het lage land'. Het dorpsgezicht is beschermd omdat de radiale structuur van de wierde, ondanks de afgraving, nog goed zichtbaar is. Aan het einde van de Franse tijd werd het dorp grotendeels verwoest bij de belegering van Delfzijl. Wat nog rest is de kerk, hoog gelegen op de restanten van de wierde. Deze romaanse kerk, een van de oudste bakstenen gebouwen in onze provincie, werd hier neergezet in de tweede helft van de 12e eeuw. Volgens dendrochronologisch onderzoek (datering houten objecten met behulp van de jaarringpatronen in het hout) naar de kapconstructie zou de kerk gebouwd kunnen zijn omstreeks 1306, maar misschien is toen alleen de kap vernieuwd.

Het is een kleine zaalkerk met een inspringend halfroond koor. De muren van de kerk zijn geled door een inspringende zone met kleine rondboogvensters zonder profilering. Dit spaarveld wordt bij de dakrand afgesloten door een zaagtand- en een muizentandfries. In de muren aan de noord en zuidzijde, niet ver van de apsis, zitten (later ingebroken) lage vensters. De zadeldaktoeren is even oud als de kerk en heeft slechts twee minieme versnijdingen. Drie zijden hebben twee gekoppelde galmgaten met ronde bogen, de oostkant heeft een enkelvoudig exemplaar. Het dak van de apsis is nog gedekt met bolle en holle pannen ('monniken en nonnen').

De ingang van de kerk zit tegenwoordig in de westmuur van de toren, de oude ingangen zijn zowel binnen als buiten nog in de noord- en zuidmuur te zien, binnen compleet met de balkgaten voor de vergrendeling. De schipvloer is verhoogd, zichtbaar bij de gedichte ingangen.

Waarschijnlijk had de kerk ooit gewelven; deze moesten wijken voor de huidige blauwgroene zoldering. Deze en de eenvoudige banken zijn waarschijnlijk nog dezelfde die Jan Ates van Holwierde in 1787-'88 maakte voor ongeveer 350 gulden. De preekstoel werd in 1792 door dezelfde timmerman gemaakt voor 65 gulden. Het koorhek is vermoedelijk uit het midden van de 16e eeuw. De gedraaide spijlen in de deuren zijn van later datum. Er zijn nog onderdelen die behoren tot de middeleeuwse inrichting, zoals een sacramentshuis met restanten hang- en sluitwerk en de lavabo of piscina met afvoergat. In de koorvloer ligt de grafzerk voor de predikant Bernhardus Andrae Ollershemius, geboren 1653 te Solwerd. In het koor staat een reconstructie van een middeleeuws orgel, het zogenoemde Theophilusorgel. Het orgel werd gebouwd door Winold van der Putten en medewerkers in 1999 op basis van twee oude teksten uit de 10e en 11e eeuw: 'De fistulis organice' (over orgelpijpen) van een anonieme auteur uit Bern en het traktaat 'Schedula Diversarum Artium' (overzicht van de verschillende kunsten) van de Benedictijner monnik Theophilus Presbyter (1070-1125). Een afbeelding in het Rutland Psalter (afkomstig uit de bibliotheek van Belvoir Castle), een geïllustreerd boek uit het Engeland van ca. 1260, bepaalde voor een groot deel het uiterlijk van het instrument. Het orgel heeft twee pijpenreeksen met elk negentien pijpen die gelijktijdig klinken. De houten pijpen staan achter elkaar opgesteld. De pijpen hebben een starre mensuur: de diameter blijft vrijwel gelijk bij het korter worden van de pijpen. De achterste rij klinkt steeds een kwint lager dan de voorste. Het is Pythagorees gestemd op 460Hz. De beschildering is van de hand van Helmer Hut.

De torenruimtes op de begane grond en op de verdieping zijn naar de kerkzijde geopend en maken deel uit van de kerkzaal. De kerk werd in 1949-'51 gerestaureerd; daarbij is de inrichting veranderd en kreeg de kapel in de toren een nieuw gewelf.

In de toren hangt een klok met een afbeelding van de beschermheilige van de kerk en het opschrift:

's. mauritius bin ick geheten marsum heft mi laten geten ao 1620, joannes symon & anthonius filius & petrus joly galli me fecerunt'.